इत्यादीनि सर्वाण्यपि रूपाणि चौरादिकतन्त्रयतिवत् (698) ज्ञेयानि। यति—[A]अयन्त्यम्।

(1339) "यभ मैथुने" (I-भ्वादिः-980. अक. अनि. पर.) [अ] याभकः-भिका, याभकः-भिका, [1]यियप्सकः-सिका, यायभकः-भिका; [2]यब्धा-यब्ध्री, याभयिता-त्री, यियप्सिता-त्री, यायभिता-त्री; इत्यादिकानि सर्वाण्यपि रूपाणि प्रातिस्विकरूपाणि विना भौवादिकतपतिवत् (703) ज्ञेयानि। [B]याभः।

---

1. '—अथ मैथुने यभिः' इत्यनिट्कारिकासु (भाष्ये 7-2-10) पाठात् धातोरस्यानिट्त्वम्। 'खरि च' (8-4-55) इति चर्त्वेन भकारस्य पकारः।

2. तृजादिषु, 'झषस्तथोर्धोऽधः' (8-2-40) इति धत्वेन धकारे, 'झलां जश् झशि' (8-4-53) इति जश्त्वे च रूपनिष्पत्तिर्ज्ञेया।

A. 'संचोरयन्तमरिगर्वमशेषभद्रं चिन्तन्तमन्तकमिवाप्तमयन्त्यवीर्यम्।' धा. का. 3-13.

B. 'याभाद्यकामैर्नमनाद् गताद्यैः सृप्योऽसि विष्णो यमिभिर्वितापैः॥' धा. का.2-39.

[अ] 'यभ विपरीतमैथुने' इति क्षीरस्वामि-माधवादिसम्मतः पाठः। '—विपरीते मैथुने' इति धा. का. व्याख्या (2-39) दृष्टः पाठः। "भय विपरीतो मैथुने'; विपरीत इति—यभ इत्यर्थः।" इति पुरुषकारः। 'जभ –' इति चवर्गतृतीयादिं केचित् पठन्ति। धनपाल-काश्यपादयः 'यभ —' इति पठित्वा, 'जभ च' इति पठन्तीति ग्रन्थेषु तत्र तत्रोदाहरणाज्ज्ञायते। 'रभिश्च भान्तेष्वथ मैथुने यभिः' (अनिट्कारिका, भाष्ये 7-2-10) इत्यत्र वृत्त्यादिषु यभतेरेवोदाहरणात् 'जभ—' इति पाठोऽप्रामाणिक इति च पुरुषकारे (श्लो. 145) निरूपितम्। 'जभि—' इत्यपि कुत्रचिद् दृष्टः पाठः। "—' विपरीत इति। विपरीतानुष्ठित इत्यर्थः।' इति मैत्रेयः॥" इति धातुवृत्तिः। "तच्च पुरुषायितम्।" इति धा. का व्याख्या। एवं बहुधाऽत्र धातौ, स्वरूपविषयेऽर्थविचारे च विप्रतिपत्तिः ग्रन्थकृतां दृश्यते। प्रसिद्धपाठस्तु यभ इत्येवेति प्रामाणिकाः। 'यभस्व नित्यं यदि शक्तिरस्ति—' (मुक्तकम्) इत्यादिषु धातोरस्यात्मनेपदप्रयोगो दृश्यते। तत्र प्रमाणं मृग्यम्।